

Kva kan registerdata fortelja oss om sjukefråværet?

Kjell Vaage

Gruppe for trygdeøkonomi, Universitetet i Bergen

Fagleg seminar om sjukefråvær,
Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 12. januar 2010

Registerdata

- Vanlegvis samla inn til administrative formål; omfattar vanlegvis heile befolkningen frå ca. midten av 80-talet
- Trygd, pensjon, sysselsetjing/arbeidsløyse, inntekt/formue, utdanning, familie, bedrifts-id, lokalisering, m.m. Viktige produsentar/administratorar: SSB, NAV, Skatteetaten, NSD, KS
- Kopling av ulike register (FD-Trygd, individ-bedrift, individ-fastlege, individ-saksbehandlar, osv.) og kopling av register med andre typar data (FOB, regionale helseundersøkingar, osv.)
- I dag kanskje det viktigaste verktøyet i empirisk trygde- og arbeidsmarknadsforskning. Nokre "storforbrukarar" innan økonomisk forskning: UiB/NHH, Frisch, UiS, SSB, ISF, NAV. Men også meir og meir nytta innan andre samfunnsfag, psykologi, medisin

Registerdata

- Fordeler:
 - Enormt omfang: kan studera alle individa i nasjonen sine rørsler inn i, rundt i, og ut av trygde- og arbeidsmarknadstilstandar over eit par 10-år, kontrollert for utdannings-, inntekts-, familieforhold, osv.
 - Viktig alternativ til kontrollerte/randomiserte eksperiment. Representerer ei rik kjelde til identifisering av kausale samanhengar, bl.a. via ”naturlege” eksperiment
 - Små problem med fråfall og rapporteringsfeil

Registerdata

- Ulemper:
 - Er avgrense av dei opprinnelege administrative formåla, manglar t.d. info om eigenmeldt sjukefråvær, helseinformasjon, timeløn
 - Manglar mjuke data: normer, holdningar, motivasjon, vurderingar, osv
 - Vanskeleg å bearbeida og modellera
 - Dataetterslep, av og til på fleire år

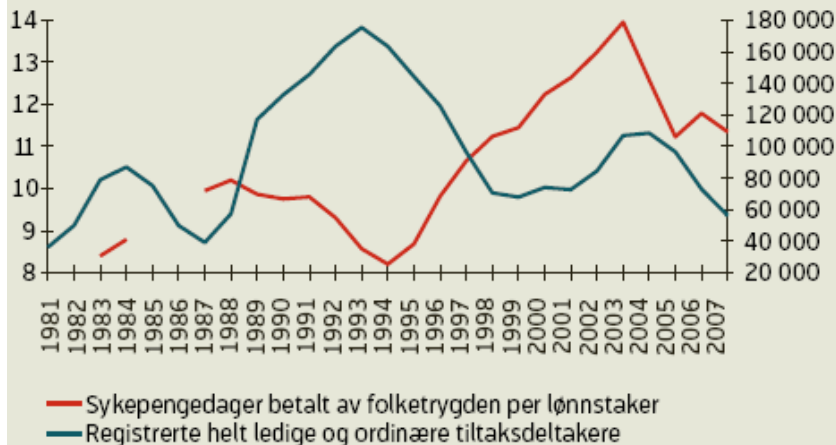
Bruksområde I: Beskrivande statistikk

- Registerdata ligg til grunn for den store – og viktige! – straumen av informasjon framskaffa av SSB og NAV
- Lar oss følgja utviklinga i dei aggregerte storleikane
- Lar oss bryta ned på undergrupper og studera heterogeniteten over kjønn, alder, bransje, region, osv
- Godt eigna til å studera empiriske regularitetar, ikkje minst parvise samvariasjonar

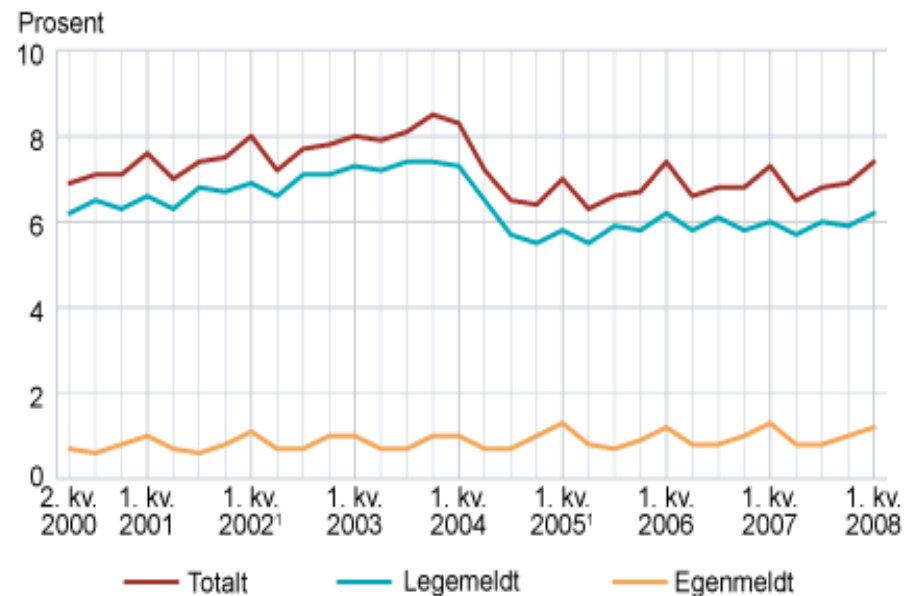
Bruksområde I: Beskrivende statistikk

Antall sykepengedager betalt av folketrygden per lønnstaker (venstre akse) og sum registrerte helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere (høyre akse). 1981-2007

KILDE: NAV OG SSB

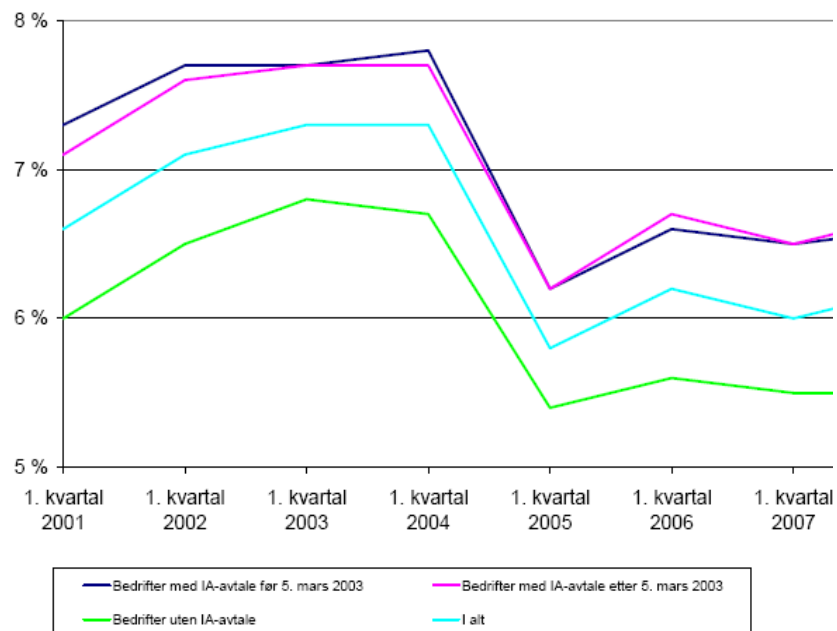
Tapte dagsverk pga. egenmeldt og legemeldt sykefravær for arbeidstakere 16-69 år, i prosent av avtalte dagsverk. Kvartalstall. 2000-2008 (rettet 24.06)

¹ Tallene for 1. kvartal 2002 og 2005 og 2. kvartal 2003 er justert for påsken.

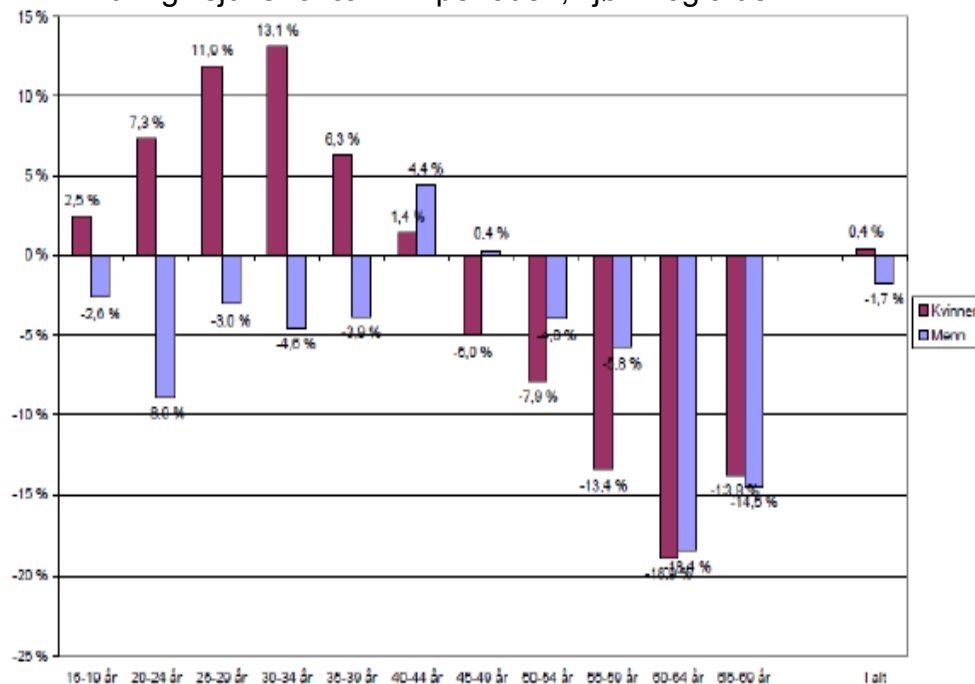
Bruksområde I: Beskrivende statistikk

Figur 20. Legemeldt sykefravær i 1. kvartal hvert år etter om bedriften har inngått avt Inkluderende arbeidsliv eller ikke, 2001 – 2008. Prosent.

Kilde: NAV.

Endring i sjukefravær i IA-perioden; kjønn og alder

Kilde: NAV.

Bruksområde II: Analyse

Aktuelle tema

- Økonomiske incentiv
- Sysselsetjing og arbeidsløyse: konjunkturar
- Globalisering, omstilling
- Normer/hodningar
- Legens rolle
- Arbeidsmiljø, bedriftsatferd

Økonomiske insentiv

- Blir sjukefråværet påverka av sjukelønsordninga?
 - Empiriske analysar frå andre land tyder på det
 - Vanskeleg å tenkja seg teoretisk at så ikkje er tilfelle, men
 - Balansegang mellom å stimulera til arbeid og hindra sjukenærvær og utstøyting
 - Påvirkar ikkje langtidsfråværet?
 - Kan ikkje forklara dagens auke sidan ordninga uendra i 30 år?
- Registerdata i prinsippet godt eigna til å analysera effektar av omleggingar i ordninga:
 - Dersom effekt: *kor sterk?*
 - Utilsikta verknader?
- Mangel på norske reformer → mangel på norske analysar

Samanheng med arbeidsmarknaden: Sjukefråvær og konjunkturar

Grunnleggjande premiss for økonomisk forskning om sjukefråvær i Noreg dei siste par 10-åra

Sjukefråværet er prosyklisk.

Minst tre konkurrerande forklaringar:

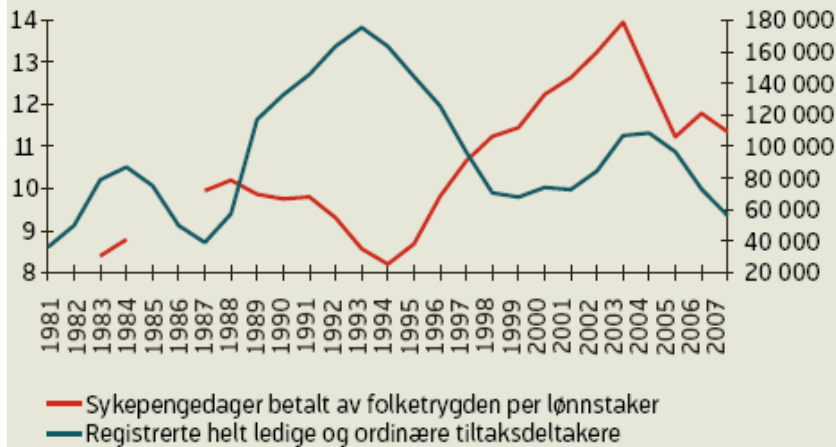
- Samansetjing
- Disiplinering
- Stress

Predikerer alle prosyklisk variasjon i sjukefråværet, men gir ulike politikkimplikasjonar

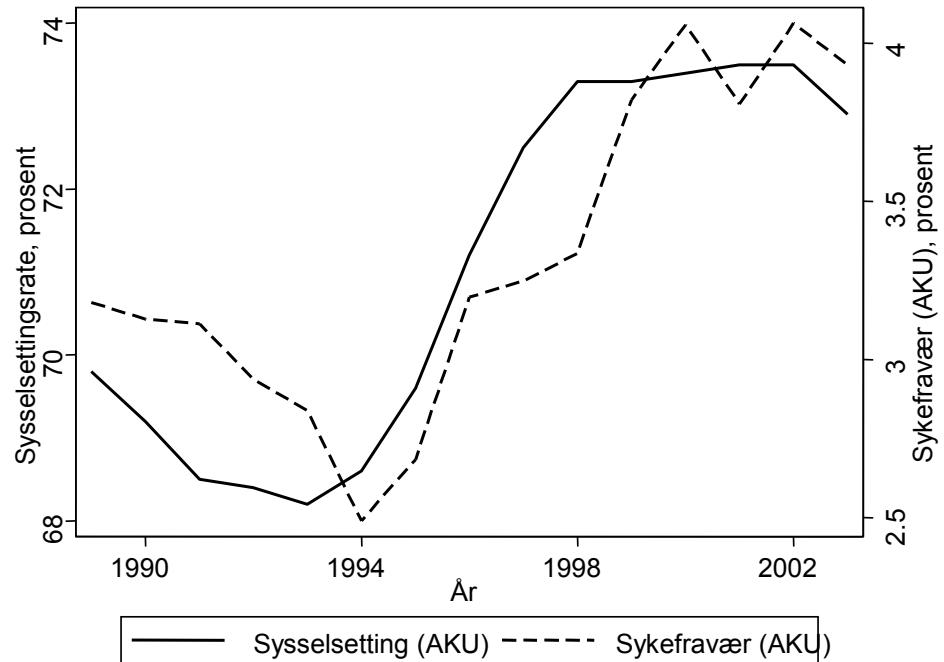

Sjukefråvær og konjunkturar

Antall sykepengedager betalt av folketrygden per lønnstaker (venstre akse) og sum registrerte helt ledige og ordinære tiltaksdeltakere (høyre akse), 1981-2007

KILDE: NAV OG SSB

Samansetjingshypotesen

- Samansetjinga av arbeidsstyrken varierer over konjunktursyklusen.
- Arbeidarar med helseproblem (“marginale arbeidarar”) forlet arbeidsstyrken i nedgangstider og kjem inn i arbeidsstyrken i oppgangstider.
- Måte å forklara sjukefråværet som har fått brei oppslutning
 - Forsonande: høgt sjukefråvær er pris å betala for høg sysselsetjing
 - Ikkje opplagt at veksten i sjukefråvær då er eit velferdsproblem
 - Ikkje opplagt at skjerping av regelverk og bruk av øk. insentiv er eigna verkemiddel
 - Viktig premiss bak mange tunge reformer (AS, IA)

Samansetjingshypotesen

Denne hypotesen kan testast empirisk:

- *Makrotilnærming:*

- 1) Internasjonal samanlikning

- 2) Med det høge sysselsetjingsnivået i Noreg, kan den vesle andelen som går inn og ut av arbeidsmarknaden i opp- og nedgangstider vera dei som driv utviklinga i sjukefråværet?

- *Mikrotilnærming:* Gitt at vi kan observera både marginale og stabile arbeidarar:

- Korleis varierer fråværet over konjunktursyklusen?

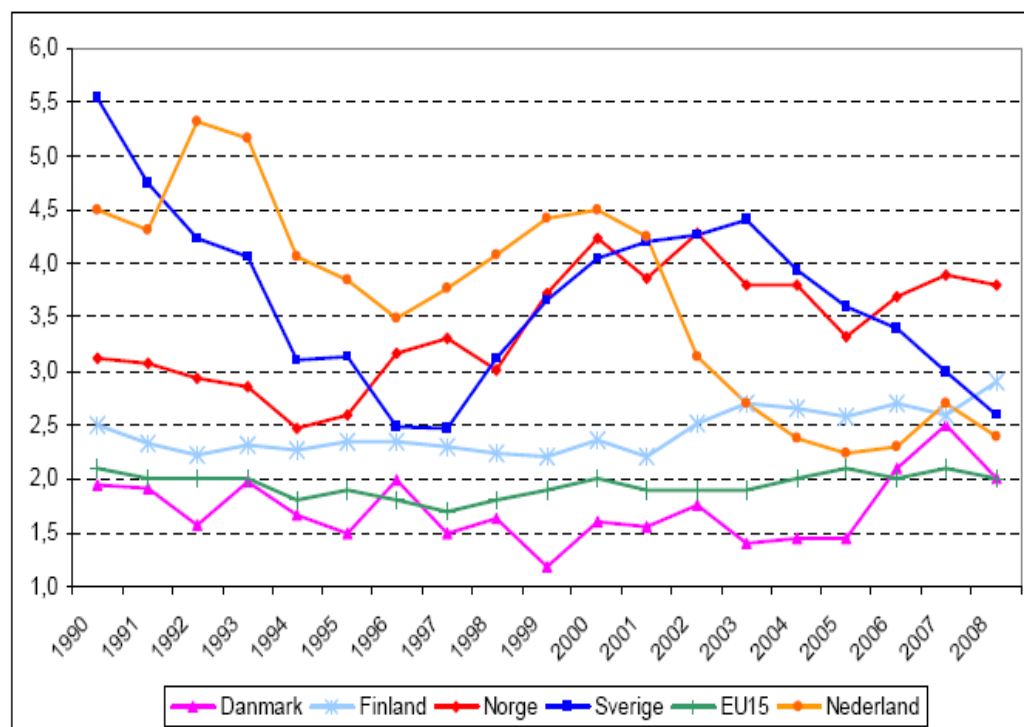
- *Korleis er effekten av arbeidsløyse på dei to gruppene, hhv?*

Resultat frå "Unemployment, labor force composition and sickness absence: A panel data study." (J.E. Askildsen, E. Bratberg og Ø.A. Nilsen; *Health Economics*, 14(11), 2005)

Internasjonal samanlikning

Sjukefråvær, internasjonal samanlikning, AKU

Kjelde: EUROSTAT

Personar i arbeidsstyrken 2007

	I alt	Menn	Kvinner
Canada	78,4	82,5	74,3
Tsjekkia	69,8	78,1	61,5
USA	75,3	81,7	69,1
Japan	73,6	85,2	61,9
Australia	76,2	83,0	69,4
New Zealand	78,3	85,0	71,8
Belgia	66,7	73,2	60,2
Danmark	80,3	84,0	76,4
Finland	75,7	77,4	73,9
Frankrike	69,5	74,2	65,0
Irland	72,3	81,4	63,0
Italia	62,5	74,4	50,7
Mexico	63,3	83,7	45,3
Nederland	76,9	82,7	71,1
Norge	79,6	82,5	76,5
Polen	63,2	70,0	56,5
Portugal	74,1	79,4	68,8
Spania	72,6	82,7	62,3
Storbritannia	76,3	83,1	69,8
Sverige	80,6	82,9	78,2
Tyskland	75,6	81,8	69,4
Ungarn	61,9	69,0	55,1

Kjelde: OECD

Samansetjingshypotesen

Empirisk modell

- Avgrensar utvalet til 30-55 år
 - N = 50.141
- Del-utval: dei som er tilsett alle 6 observasjonsåra
 - Utval av stabile arbeidrarar → N = 17.368
- Hypotese: Dersom arbeidsløyse påverkar sjukefråværet gjennom ein samansetjingseffekt, skulle denne effekten vera mindre i det utvalet der samansetjinga ikkje er blitt endra.

Samansetjingshypotesen

Resultat

Gjennomsnittleg sanns. for ≥ 1 sjukefråvær, 1990-1996

	Totalutval		Stabile arbeidstakarar	
Observ. sanns. for sjukem.	<i>Menn</i>	<i>Kvinner</i>	<i>Menn</i>	<i>Kvinner</i>
	10.2%	16.0%	9.8%	15.8%

Samansetjingshypotesen

Resultat

- Alder ↓
- Erfaring, ansiennitet ↑
- Inntekt ↑ (konkav)
- Jobbar deltid ↓
- Antal barn, ektefelleinntekt ikkje sign.
- **Ledighetsrate, fylke: ↓**
- Også i **delutvalet med stabile arbeidrar**
 - dvs effekten av arbeidsløyse er ikkje forårsaka av marginale arb.

Samansetjingshypotesen

Resultat

Modellerte effektar av 1% auka arbeidsløyse

Mod. A	Totalutval		Stabile arbeidstakarar	
	<i>Menn</i>	<i>Kvinner</i>	<i>Menn</i>	<i>Kvinner</i>
Effekt av arbeidsl. på sjukm	-0.3%	-0.4%	-0.5%	-0.5%

Kontrollvariablar:

Alder, erfaring, ansiennitet, inntekt, ektefelleinntekt, stillingsbrøk, sivil status, antal barn

Samansetjingshypotesen

Resultat

- Arbeidsløyse har ein klart negativ effekt på sannsynet for å bli sjukemeldt, basert på individuelle paneldata
- Dette skuldast *ikkje* samansetjingseffektar
 - Effekten består i utvalet der samansetjinga ikkje er endra
- Åtferdsmekanismane bak det endra fråværet er uavklarte
 - Disiplineringsseffekt?
 - Stress?
 - Resultat av omstillingar?
 - Endra normer?

Samanheng med arbeidsmarknaden: Omstilling

- "Den nye arbeidsmarknaden"
 - Globalisering, bølge av (internasjonale) fusjonar på 80- og 90-talet
 - Skjerpa konkurranse, raskare teknologisk endring
 - Modernisering av offentleg sektor
 - Endra samansetjinga av arbeidsstokken, nye organisasjons- og kontraktsformer
- Konsekvensar av denne utviklinga
 - Brutalisering, sterkare grad av sortering i høg- og låg produktive?
 - Senioritet blir mindre viktig: sosiale band på arbeidsplassen svakare
 - *Auka sjukefråvær?*

Omstilling

- Stor og veksande litteratur om strukturelle endringar/ omstilling og arbeidsløyse
- Finst empirisk belegg for samanheng mellom omstilling og helse frå Finland (nedtrapping; Vahtera et al., *Lancet* 1997, *BMJ* 2004) og Sverige (opptrapping; Westerlund et al., *Lancet* 2004)
- Grasdal, Salvanes & Vaage (pågåande arbeid):
"Establishment Reorganisation and Sickness Absence"
utnyttar unike norske registerdata til å studera trygdeeffektar av omstilling

Omstilling

Relatert litteratur

- Omstilling (→Arbeidsløyse) →Helse

- Medisin

Vahtera et al. (1997, 2000, 2004): Nedtrapping risikofaktor for kar- og muskel-/skjelettsjukdommar, også for individ som blir igjen på omstilte arbeidsplasser.

Westerlund et al. (2004): Opptrapping risikofaktor for sjukefråvær og sjukehusinnlegging.

- Økonomi

Browning et al (2003): Bedriftsnedlegging fører ikkje til auka sannsyn for sjukehusinnlegging pga stressrelaterte sjukdommar.

Røed og Fevang (2007): Omstilling i helsesektoren gir høgare fråværsrater.

Rege et al (2007, 2009): Omstilling negativ effekt på uføretrygding

Omstilling

Denne analysen

- Omstilling, men vi modellerer effekten på dei 'på innsida'
 - ikkje på dei som sluttar/blir arbeidslause (pga nedtrapping/nedlegging)
 - ikkje på nykommarar (i opptrappingsbedrifter)
- Måler effekten på (i) sjukmeldingsfrekvensen og (ii) lengda på sjukefråværa, ikkje helse (i snever forstand)

Omstilling

Data

- Registerdata med individuell info om inntekt, utdanning, kjønn, alder, sivil status, bu- og arbeidskommune, osv., 1986-2000
- *Kopla med registerdata for bedrifter v.hj.a unik identifikator*
- Bedriftsdata frå bedriftsregister pluss gruppedata basert på personregister. Mulig å observera opp-/nedtrapping, skifte av jobb, arbeidsløyse, flytting, osv.
- *Kopla med sjukefråværsregister for perioden 1992-2000*
- Data-avgrensingar, seleksjon
 - fulltidsarbeidande
 - i industrisektoren
 - berre sjukefråvær dekkja av NAV (frå 17. sjukedag)
 - ingen helseinformasjon

Omstilling

Empirisk modell

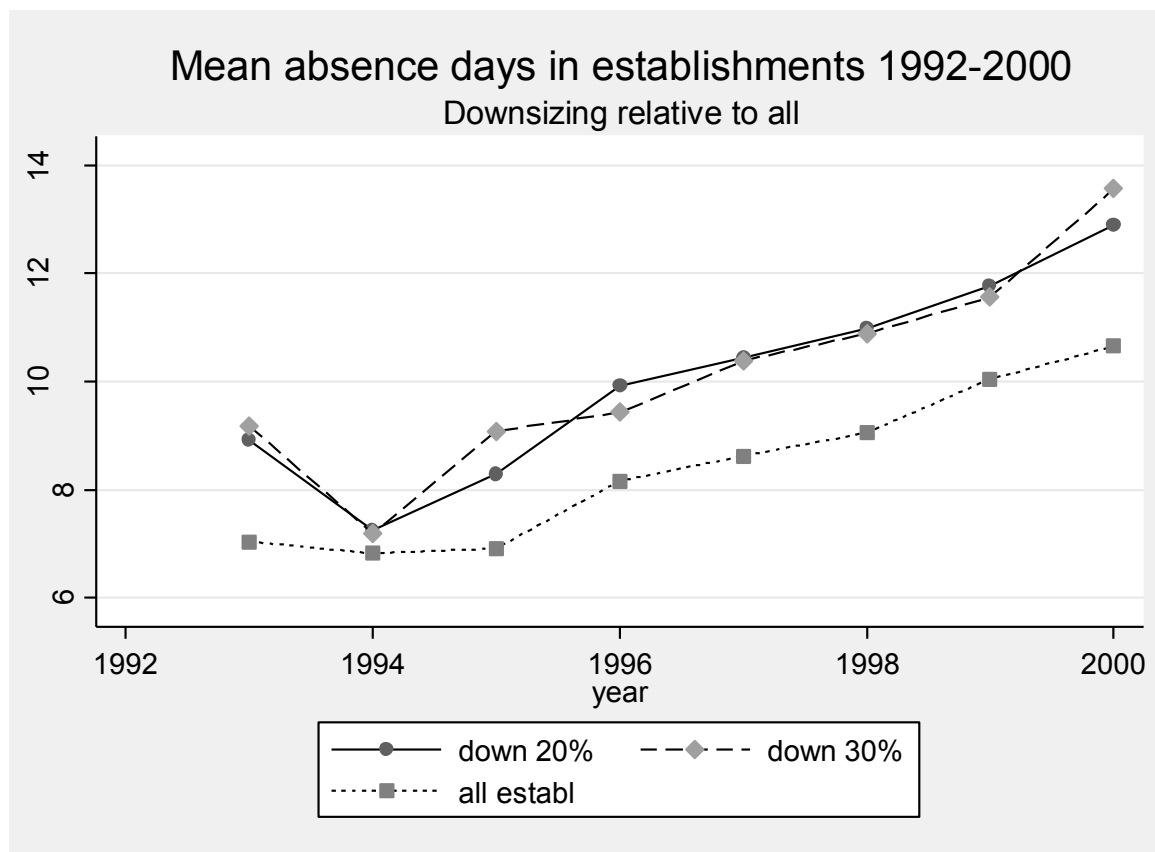
- Fokus i denne studien:
 - Påverkar det sjukefråværet å bli utsett for bedriftsomstilling (opptrapping eller nedtrapping)?*
- “Tiltak/behandling”: ombemanning (opp/ned)
 - Kor mykje?
 - Når?
 - Smale eller vide behandlings- og samanlikningsgrupper?
- Utfall: Sjukefråvær
 - Tilbøyeligheten til sjukmelding og/eller lengda på sjukefråværa?
 - Når?
- Opp og/eller ned: Same modellspesifikasjon?

Omstilling

Gjennomsn. sjukefråvær i bedr. pr år 1993-2000

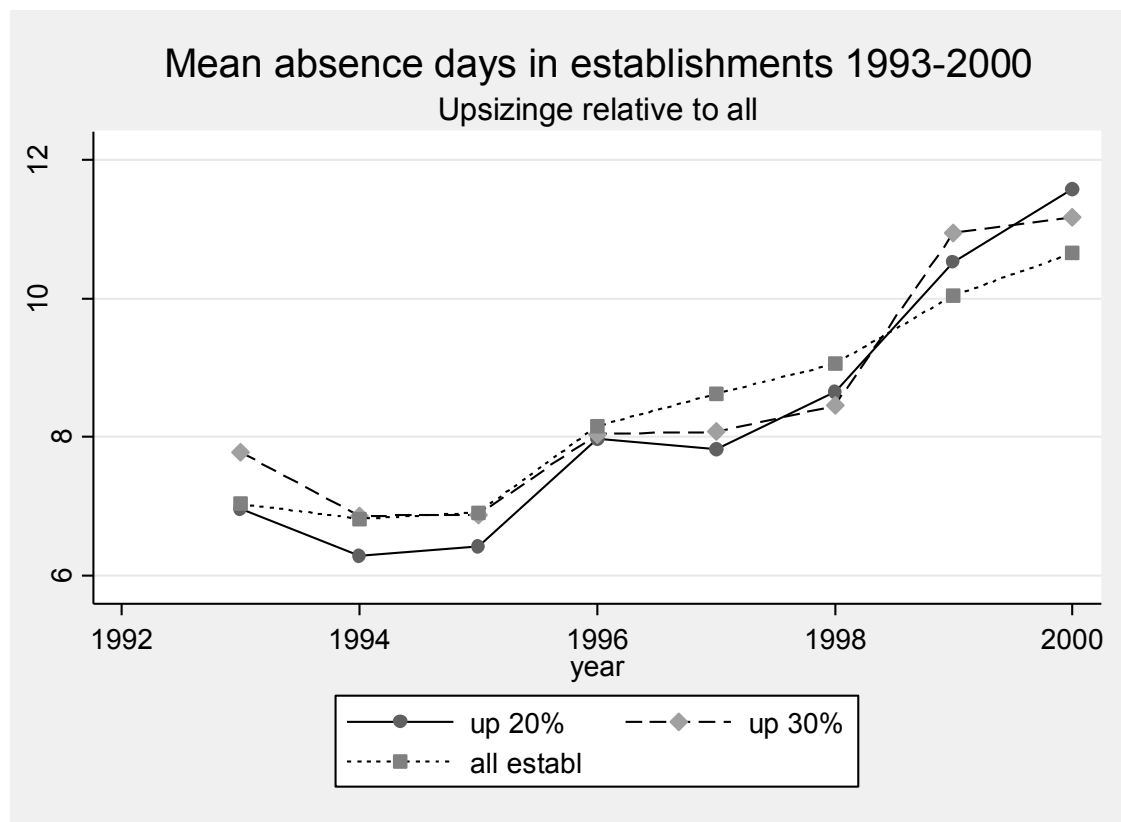
Nedtrappingsbedrifter, i forhold til alle

Omstilling

Gjennomsn. sjukefråvær i bedr. pr år 1993-2000

Opptreppingsbedrifter, i forhold til alle

Omstilling

Resultat

Dependent variable: Prob of reporting sick. Pooled and FE logit, 1993-2000

RESTRUCTURING INDICATORS

	<i>Pooled</i>	<i>FE</i>
Upsizing (years before – /after +)		
Up-2	-0.081***	-0.031
Up-1	-0.034*	-0.001
Up	-0.044***	-0.047**
Up+1	-0.017	0.016
Up+2	-0.006	0.015
Downsizing (years before – /after +)		
Down-2	-0.076***	-0.021
Down-1	-0.003	-0.014
Down	0.057***	0.011**
Down+1	0.084***	0.034
Down+2	0.087***	0.022

Omstilling

Resultat

Dependent variable: Sickdays per year, 1993-2000.

RESTRUCTURING INDICATORS

	<i>OLS</i>	<i>FE</i>
Upsizing (years before – /after +)		
Up-2	-1.346***	-0.678***
Up-1	-1.015***	-0.769***
Up	-0.087	-0.686***
Up+1	0.392**	0.074
Up+2	0.633***	0.328
Downsizing (years before – /after +)		
Down-2	-1.637***	-0.743***
Down-1	-0.876***	-0.751***
Down	1.287***	0.610***
Down+1	0.889***	0.525**
Down+2	0.657***	0.387
Constant term	18.229***	-26.951***

Normendringar

- Norm for utforming av trygde- og sosialpolitikken: Den som ikkje er sjuk, skal arbeida; trygd skal vera alternativ forsørgingsmåte når arbeidsevna sviktar.
- Velferdsstaten i den forstand eit røft regime: ein skal yta til fellesskapen så sant ein kan, rettighetene gjeld berre dei som ikkje kan yta.
- Blir halden oppe bl.a. av sosiale sanksjonar overfor dei som ikkje følgjer normene (stigmatisering osv.)
- Forklaring på kvifor fleirtalet *ikkje* benyttar seg av høvet til sjukemelding? Osv.

Normendringar

- På nasjonalt nivå:
 - Er tålegrensene redusert i den moderne velferdsstaten?
 - Aukande aksept for å melde seg sjuk pga problem på jobben, livskriser, osv?
- På lokalt nivå:
 - Framvekst av lokale fráværskulturar?
- Sosiale multiplikatorar
- Vanskeleg å testa ved hjelp av registerdata, men ikkje umulig:
 - Lindbeck et al (2009), sjukefrávær i Sverige
 - Rege et al (2007), uførhet i Noreg

Resultat frå Rieck, Vaage og Holmås (2010): "Social Interaction and Sickness Absence among Norwegian Teachers" (pågåande arbeid)

Resultat, lærarar som flyttar

Table 4. Results from first difference estimations.

	Self reported	Doctor certificated
Avg. sickness absence	0.240***	0.135**
Female	0.015	-0.953**
Age	0.024	-0.102
Seniority	-0.026	0.261
Teacher with bachelor degree (adjunkt)	0.013	-0.131
Teacher with master degree (lektor)	0.133	-2.483
Number of teachers, lower middle quartile	0.019	0.167
Number of teachers, upper middle quartile	-0.004	0.225
Number of teachers, upper quartile	-0.056	0.637
Lower secondary school	-0.024	0.415
Combined prim. and low. sec. school	0.007	-1.061*
Special school	-0.239	1.910*
Upper secondary school	-0.035	-0.716
Share of females	-0.171	1.340
Avg. age	0.005	0.017
Avg. seniority	0.007	0.004
Avg. working hours	-0.071	2.277
Share of teachers with bachelor degree (adjunkt)	0.099	1.488
Share of teachers with master degree (lektor)	-0.083	0.723
Unemployment rate	0.002	0.088
Sickness absence rate	-0.012	0.754
Human Development Index	0.038	-1.574***
Exp. teaching per pupil	0.009	-0.139
Exp. maintenance	0.002	0.044
Exp. after-school program	-0.001	0.118
Housing density	-0.020	-0.108
Urban location	0.260*	-5.873**
Time dummies	YES	YES
Municipality fixed effects	YES	YES
N	3,598	3,598
R2	0.099	0.070

Note: * $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Resultat, lærarar som flyttar

Table 5. Results from first difference estimations. Lagged absence variable.

	Lagged variable, self reported	IV, self reported	Lagged variable, doctor certificated	IV, doctor certificated
Avg. sickness absence	0.183**	0.352***	0.056	-0.002
Individual characteristics	YES	YES	YES	YES
School characteristics	YES	YES	YES	YES
Municipality characteristics	YES	YES	YES	YES
Yearly dummies	YES	YES	YES	YES
Municipality fixed effects	YES	YES	YES	YES
N	2,952	2,957	2,952	2,957
R2	0.007	0.052	-0.007	0.052

Note: * $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Resultat, nye lærarar

Table 6. Results from first difference estimations.

	Lagged variable, self reported	IV, self reported	Lagged variable, doctor certificated	IV, doctor certificated
Avg. sickness absence	0.442***	0.344*	0.021	-0.024
Individual characteristics	YES	YES	YES	YES
School characteristics	YES	YES	YES	YES
Municipality characteristics	YES	YES	YES	YES
Yearly dummies	YES	YES	YES	YES
Municipality fixed effects	YES	YES	YES	YES
N	1,533	1,465	2,952	1,465
R2	0.031	0.019	0.018	0.016

Note: * $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$

Resultat, effekt over tid

Table 8. Results from first difference estimations. Effects over time. Self reported.

	Initial	1 year after	2 years after
Avg. sickness absence	0.390**	0.408**	0.474*
Individual characteristics	YES	YES	YES
School characteristics	YES	YES	YES
Municipality characteristics	YES	YES	YES
Yearly dummies	YES	YES	YES
Municipality fixed effects	YES	YES	YES
N	1,394	1,394	833
R2	0.172	0.165	0.215

Note: * $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$. IV.

Table 9. Results from first difference estimations. Effects over time. Doctor certificated.

	Initial	1 year after	2 years after
Avg. sickness absence	0.164*	0.086	0.169
Individual characteristics	YES	YES	YES
School characteristics	YES	YES	YES
Municipality characteristics	YES	YES	YES
Yearly dummies	YES	YES	YES
Municipality fixed effects	YES	YES	YES
N	1,657	1,657	833
R2	0.086	0.080	0.131

Note: * $p < 0.10$, ** $p < 0.05$, *** $p < 0.01$. IV

Oppsummering, normendringar

- Sosial interaksjon og eigenmeldt fråvær: Høgt kollegafråvær aukar eins eige fråvær. Gjenstår å kalkulera relativ betydning
- Effekten aukar over tid
- Vanskeleg å identifisera tilsvarande effekt for legemeldt fråvær

Oppsummering

- Samansette prosessar bak sjukefråværet, treng innsikt og innsats frå mange hald
- Registerdata ei rik kjelde til studie av trygd – saman med arbeid, familie, utdanning, osv.
- Potensialet langt frå uttømt: kan kombinerast med fleire register – også utanlandske – supplerast med helsedata, ”mjuke” data
- Har vunne viktig innsikt på fleire felt, men spørsmåla er mange fleire enn svara

